82- KITÂBU'L-KADER
1- Bâb: Allah'in Ilmi (Yâni Hükmü) Üzere Yazan Kalem{In Mürekkebi) Kurudu
2 - Bab:
3- Bâb:
4- Bâb: Ameller Sonlarina Göredir
5- Yapilan Nezrin Kulu Ancak Kadere Götürüp Atmasi Babi
6- "La havle velâ kuvvete illâ bi'llâhi" Babi
7- Bâb: Ma'sûm Olan, Ancak Allah'in Ma'sûm Kildigi Kimsedir
8- Bâb:
9- "Sana 'Sübhesiz Rabb'in insanlari çepçevre kusatmistir' demistik, hatirla!(Geceleyin) sana gösterdigimiz o temasayi ve Kur 'ân 'da la 'net edilen agaci biz ancak insanlara bir fitne (ve imtihan) yaptik... (el-lsrl: 60) Babi
10- Bâb: Âdem Ile Mûsâ Peygamberlerin Azîz Ve Celîl Olan Allah Huzurunda Birbirlerine Karsi Hüccet Getirip Çekismeleri
11- Bâb:
12- Zorluga, Mesakkate Ve Kazanin Kötüsüne Erismekten Allah'a Siginan Kimse Ve Yüce Allah'in: "Kut eûzu bi-RabbVl-felâk min serri mâ halak... (= De ki: Siginirim Rabb'ine o felâkin, serrinden yarattiklarinin...)" (ei-Feiâk: 1-5) Kavli Babi
16- Bab:
14- Bâb:
15- Bâb:

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

82- KITÂBU'L-KADER

(Kaza ve Kaderle Ilgili Hadîsler Kitabi) [1]

1-.....Abdullah (ibn Mes'ûd-R) söyle dedi: Bize dâima dogru söyleyen ve kendisine de dogru bildirilen Rasülullah (S) söyle tahdîs etti: "Sizin herbirinizin (yaratilisinin baslangicinda) ana-baba maddeleri, kirk gün anasinin karninda toplanir. Sonra o maddeler bir o kadar zaman içinde kati bir kan pihtisi hâlini alir. Sonra yine bir o kadar zaman içinde bir çignem olur. Sonra (dördüncü tekâmül safhasinda) Allah bir melek gönderir de bu melek (ona rûh üfürür) ve dört kelime ile yânî rizkini, ecelini, saki yâhud satd oldugunu yazmakla emrolunur. Allah'a yemin ederim ki, sizlerden biriniz yâhud bir adam ates ehlinin ameliyle amel etmeye devam eder, nihayet kendisiyle cehennem arasinda bir kulaç yâhud bir zira'dan baska mesafe kalmaz. Bu sirada (melegin ana karninda yazdigi) yazi, o kisinin önüne geçer. Bu sefer o kimse cennet ehlinin ameliyle amel etmeye devam eder ve cennete girer. Ve yine bir kimse cennet ehlinin ameliyle amel eder, nihayet kendisiyle cennet arasinda bir zira' yâhud iki zirâ'dan baska mesafe kalmaz. Bu sirada yazi onun Önüne geçer. Bu defa da o kimse ates ehlinin ameliyle amel eder ve atese girer".

Râvî Âdem ibn Ebî Iyâs: "Ancak bir zira'" demistir ' [2].

2-.....Bize Hammâd, Ubeydullah ibn Ebî Bekr ibn Enes'ten; o da Enes ibn Mâlik(R)'ten tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Yüce Allah rahime bir melek tevkil etti. (Nutfe düsünce) melek:
— Ey Rabb'im! Bir nutfedir! Ey Rabb'im! Bir kan pihtisidir! Ey Rabb'im! Bir çignem ettir! der.
Allah bir mahlûk hükmedip yaratmak istediginde melek:
— Ey Rabb'im, erkek midir yâhud disi midir? Bedbaht midir yâhud mes'ûd ve bahtiyar midir? Rizik nedir? Ecel nedir? sorularini sorar.
Bunlar anasinin karninda iken böylece yazilir"[3]

1- Bâb: Allah'in Ilmi (Yâni Hükmü) Üzere Yazan Kalem{In Mürekkebi) Kurudu

Ve Yüce Allah'in su kavli: "... Ve Allah onu bir ilim üzere sapitti... " (ei-câsiye: 23) [4].
Ve Ebû Hureyre de: Peygamber (S) bana: "Yâ Ebâ Hureyre! Senin kavusacagin mukadderati yazan kalemin mürekkebi) kurumustur. Su hâl üzere, sen
ister hadimlas, ister birak (müsavidir)" buyurdu, dedi [5].
Ibn Abbâs da: "tste bunlardir ki, hayirlarda sür'at yarisi yaparlar ve bunlar onun için tâ önde gidenlerdir"
(ei-Mü'minûn: 6i) âyeti hakkinda: Onlar için saadet öne geçmistir (yânî onlarin tâatlere ragbet edip kosmalari,
Allah'in takdiriyle saadetin onlardan önce olmasi sebebiyledir), demistir [6].

3-..... Imrân ifan Husayn (R) söyle dedi: Bir kimse:
— Yâ Rasûlallah! Cennet ehli, ates ehlinden (ayirdedilip) taniniyor mu? diye sordu.
Rasûlullah (S):
— "Evet (ayirdedilip bilinir)/" buyurdu.
O zât:
— Öyleyse (yâni cennetlik, cehennemlik ezelde biliniyorsa) isleyip çalisanlar niye böyle amel edip duruyorlar? dedi.
Rasûlullah:
— "Herkes niçin yaratilmissa, onun için çalisir -yâhud: Kendisi için kolaylastirihp hazirlanan sey için çalisir-" buyurdu [7].

2 - Bab:

"Allah onlarin ne yapacaklarini en bilendir"

4-.....Ibn Abbâs (R) söyle dedi: Peygamber(S)'e müsriklerin çocuklarindan soruldu da: "Allah müsriklerin çocuklarim yaratirken, bunlarin (nasil yasayip) ne isleyeceklerini en iyi bilendir"

buyurdu [8].

5-.....Ibn Sihâb söyle dedi: Ve bana Atâ ibn Yezîd haber verdi ki, kendisi Ebû Hureyre'den söyle derken isitmistir: Rasûlullah(S)'a müsriklerin zürayetlerinden (onlarin küçükken ölmelerinden) soruldu da: 'Allah onlarin ne yapacaklarini en iyi bilendir" buyurdu.

6-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu:
— "Her dogan, ancak fitrat üzere dogar. Bundan sonra anasi babasi onu Yahûdîyaparlar, Nasrönîyaparlar. Nitekim hayvan, derli toplu bir yavru meydana getirir. Kusursuz dogan bu hayvan yavrularinin içinde sizler kulagi, dudagi, burnu, ayagi kesik olanini buluyor musunuz? Nihayet sizler o hayvan yavrularinin kulaklarini yarip yirtanlar oluyorsunuz". Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah! Küçük iken ölen kimse hakkinda ne re'y edersin, bize haber ver! dediler.
Rasûlullah:
— "Onlarin ne isleyeceklerini Allah en bilendir" buyurdu [9].

3- Bâb:

"Allah'in emri muhakkak yerini bulan bir kaderdir (el-Ahzâb: 38)[10].

7-.....Ebû Hureyre (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Kadin, kendi kizkardesinin çanagindaki ni'meti kendi kabina bosaltmak için onun talâkini istemesin, (kendisine tâlib olacak kisi ile) nikahlansin. Çünkü ona da takdîr edilen sey vardir" [11].

8-.....Usâme ibn Zeyd (R) söyle dedi: Ben Peygamber(S)'in yaninda idim. Derken O'na kizlarindan birinin elçisi geldi. Yaninda Sa'd ibn Ubâde, Ubeyy ibn Ka'b, Muâz ibn Cebel vardi.
— Kizinin oglu can çekismektedir, dedi. Peygamber, kizina:
— "Allah'in aldigi ve Allah'in verdigi hersey Kendisine âiddir. Ve hersey bir ecele, bir müddete baglanmistir. Onun için sen sabret ve bu sabrin sevabini Allah'tan bekle!" diye haber gönderdi [12].

9-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle haber vermistir: Kendisi Peygamber(S)'in yaninda otururken Ensâr'dan bir adam gelip:
— Yâ Rasûlallah! Bizler kadin esirlere nail olduk. Biz mali arzu ediyoruz (bu kadinlarin gebe kalmalarini istemiyoruz). Azl hakkinda ne düsünürsün? diye sordu.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Sizler bunu yapiyor musunuz? Bunu yapmamaniz size vâ-cib degildir (yânî azl yapmamaniz size vâcib kilinmamistir). Fakat su bir hakikat ki, Allah'in (takdîr edip) dünyâya çikmasini yazmis oldugu herbir ne/s, muhakkak dünyâda vücûd bulacaktir" buyurdu [13].

10-.....Huzeyfe (ibnu'l-Yemân -R) söyle demistir: Peygamber (S) bize bir hutbe yapti da bu hutbesinde kiyamet kopuncaya kadar olacak mühim hiçbirseyi terketmeyip muhakkak zikretti. Bunu belleyen belledi, bellemeyen câhil kaldi. Eger ben birseyi unuttum sanip da simdi onu hatirliyorsam, bu bilgim, kisinin bildigi birsey hafizasindan kaybolup da sonra onu görüp bilmesi gibidir.

11-.....Alî ibn Ebî Tâlib (R) söyle demistir: Bizler Peygamber'in beraberinde oturuyorduk. Peygamber'in beraberinde bir dey-nek vardi, onunla yere dürtüp vuruyordu. Bu sirada:
— "Sizden herbir kisinin atesten yâhud cennetten olan oturagi muhakkak takdîr olunup yazilmistir" buyurdu.
Topluluktan bir adam da:
— Yâ Rasûlallah, bizler Allah'in bu takdirine dayanmayalim mi? diye sordu.
Rasûlullah:
— "Hayir, sizler çalisip amel yapin, her sey e ve herkese ameli hazirlanip kolaylastirilmistir" buyurdu.
Sonra su âyetleri okudu: "Bundan sonra kim verir ve sakinirsa, o en güzeli de tasdik ederse, biz de onu en kolaya hazirlariz. Amma kim cimrilik eder, kendini müstagni görür ve o en güzeli yalan sayarsa biz de ona o en güç olani hazirlariz*.. " (ei-Leyi: 5-10).

4- Bâb: Ameller Sonlarina Göredir

12-.....Ebû Hiireyre (R) söyle dedi: RasûIullah(S)'in maiyyetinde Hayber'de hazir bulunduk. Rasûlullah beraberinde bulunanlardan olup Islâm'i iddia etmekte olan kimselerden (Kuzman adinda) bir adam için:
— "Bu, nâr ekimdendir" buyurdu.
Kital zamani gelince, bu adam çok siddetli bir kital yapti, kendisinde yaralar pekçok oldu ve sonunda yaralar onu harekete gücü yetmez kilip yerinde mihladi. Akabinde Peygamber'in sahâbîlerin-den bir adam geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Senin ates ehlinden oldugunu söyledigin o adam hakkinda düsüncen nedir? O zât Allah yolunda en çetin nev'-inden kital yapti ve pekçok yaralar aldi! dedi.
Bunun üzerine Peygamber:
— "Dikkat et! O ates ehlindendir" buyurdu. Müslümanlarin bâzisi nerdeyse Peygamber'in bu sözünde süb-
heye düseceklerdi. Durum bu hâl üzere iken, o yarali adam birden yaralarin siddetli acisini hissetti de hemen elini ok kuburuna uzatti ve oradan bir ok çikardi ve onunla intihar edip kendisini öldürdü. Bunu gören müslümânlardan birtakim adamlar sür'atle Rasülullah'-in yanma gittiler ve:
— Yâ Rasûlallah! Allah Sen'in sözünü dogru çikarip tasdîk buyurdu, o fulân adam intihar edip kendini öldürmüstür! dediler.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Yâ Bilâl! Kalk (insanlara su hakîkati) i'lânet: Cennete mü'-min olandan baskasi girmeyecek ve muhakkak ki Allah bu Islâm Dî-nî'ni (isterse) fâcir kisi ile de te'yîd edecektir!" buyurdu [14].

13-.....Bana Ebû Hazim, Sehl ibn Sa'd(R)'dan söyle tahdîs etti:
Peygamber(S)'in yaptigi bir gazvede, Peygamber'in beraberinde müslümânlardan yana harbederek müslümânlara en büyük fayda veren bir adam vardi. Peygamber ona dogru bakti da:
— "Her kim ates ehlinden olan bir kimseye bakmak arzu ederse, su adama baksin!" buyurdu.
Bu söz üzerine oradaki topluluktan bir kimse, o adamin arkasindan gitti. O adam hakîkaten müsrikler aleyhine insanlarin en siddetli darbeler indirmekte olan bir halet üzerinde idi. Nihayet yaralandi da (acilara sabredemeyip) çabuk ölmek istedi. Ve hemen kilicinin sivri tarafini iki memesinin arasina koydu ve üzerine yüklendi. Nihayet kilicin ucu iki küreginin arasindan disari çikti (ve öldü). Onu ta'kîb edip gözetleyen zât -ki Huzâî Esüm'dür- sür'atle Peygamber'in yanina döndü ve:
— Ben sehâdet ediyorum ki, Sen Allah'in Rasûlü'sün! dedi. Rasûlullah:
— "Bu sehâdetin sebebi nedir?" diye sordu. Huzâî:
— Sen fulân kimse için "Ates ehlinden olan bir kimseye bakmak arzu eden, su adama baksin" demistin. Hâlbuki o zât, bizim içimizde müslümânlara faydali olmak yönünde, bizim en büyük ola-nimizdan biri idi. Bu sözünüzden, ben onun cihâd üzere ölmeyecegini bilmistim. Onu ta'kîb ettim, yaralaninca (acisina sabredemeyip) acele ölmek istedi de, kendini öldürdü, dedi.
O sahâbînin bu sözü üzerine Peygamber:
— "Sübhesiz bir kul, cennet ehlinden oldugu hâlde ates ehlinin amelini isler, bir kul da ates ehlinden oldugu hâlde cennet ehlinin amelini isler. Ameller ancak sonunculari ile degerlendirilir" buyurdu [15].

5- Yapilan Nezrin Kulu Ancak Kadere Götürüp Atmasi Babi

14-.....Abdullah ibn Umer (R): Peygamber (S) birseyi adamaktan nehyetti de: "Adamak (kaderden) hiçbirseyi (serri ve zarari) geri çevirmez. Ancak yapilan adama sebebiyle, cimri kimseden mal çikarilmis olur" buyurdu, demistir [16].

15-.....Bize Abdullah ibnu'l-Mübârek haber verip söyle dedi:
Bize Ma'mer ibn Râsid, Hemmâm ibn Münebbih'ten; o da Ebû Hu-reyre(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S): "Adamak Âdem ogluna tahmin etmis olmadigim birsey getirmez. Lâkin kader, yânî Allah'in takdiri Âdem oglunu adak yapmaya sürükler. Nitekim ben de adama yapan kimseye adadigi seyi vermesini takdir ederim. Bu hüküm ve takdirimle o malt cimriden çikaririm" buyurmustur.

6- "La havle velâ kuvvete illâ bi'llâhi" Babi

16-.....Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle demistir: Bizler Rasûlullah(S)'in maiyyetinde bir gazvede bulunduk. Yolda ilerlerken yüksek bir mevki'e çiktikça, bir yüksek yola yükseldikçe, bir vâdî içine indikçe muhakkak buralarda tekbîr getirerek seslerimizi yükseltmege basladik.

Ebû Mûsâ dedi ki: Rasûlullah bizim yanimiza yaklasti da:
— "Ey insanlar! Nefislerinize yumusak davranin (seslerinizi çok yükseltmeyin)/ Sübhesiz ki, sizler bir sagiri ve bir gaibi çagirmiyorsunuz. Sizler ancak Semt' ve Bastr olan Allah'a dua ediyorsunuz!" buyurdu.
Sonra da bana:
— "Yâ Abdallah ibne Kays! Ben sana cennetin hazînelerinden olan bir kelâm ögreteyim mi: Lâ havle velâ kuvvete illâ billahi " buyurdu [17].

7- Bâb: Ma'sûm Olan, Ancak Allah'in Ma'sûm Kildigi Kimsedir

"Bugün Allah'in emrinden hiçbir âsim yoktur'1 (Hüd:43)- "Mâni' olup koruyucu yoktur";
Mucâhid ibn Cebr "îman kendisinin basibos birakilacagini mi saniyor?" (ei-Kiyâme: 36) âyetindeki "Suden" lafzini "Haktan basibos birakilip dalâlet içinde gidip gelecekler mi?" diye tefsir etmistir [18].
Yine Mucâhid:
"Onu (nefsini) alabildigine örten ise, elbette ziyana ugramistir" (es-s'ems: io) âyetindeki "Dessâhâ" lafzini,
"Nefsini ma'siyetlerle azdirip körelten" diye tefsir etmistir [19].

17-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Ebû Seleme, Ebû Saîdel- udrî(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Devlet baskani yapilan herbir halîfenin muhakkak iki tane sirdas müsaviri vardir: Bunun birisi ona hayir yolu emredip gösterir ve hayra tesvik eder, digeri de ona serr yolu emredip gösterir ve serre tesvik eyler. Ma 'sûm olan Allah 'in (fenaliklardan koruyup) ma'sûm kildigi kimsedir" buyurmustur [20].

8- Bâb:

"Helak ettigimiz bir memleket ahâlîsinin hakîkaten (mahsere) dönmemeleri imkânsizdir" (ei-Enbiyâ: 95) [21].
"Nuh'a su hakikat vahyolundu: Kavminden gerçek îmân etmis olanlardan baskasi asla îmân etmeyecektir,
O hâlde isleyegeldikleri seylerden dolayi tasalanma" (Hûd: 36).
"Nûh söyle demistir: Ey Rabb'im, yeryüzündekâfirlerden yurt tutan hiçbir kimse birakma! Çünkü Sen onlari birakirsan, kullarini yoldan çikarirlar. Kötüler öz kâfirden baska evlâd dogurmazlar" (Nuh: 27).
Mansûr ibnu'n-Nu'mân, Ikrime'den; o da Ibn Abbâs'tan söyledi ki, "Ve hirmun" lafzi, Habesçe'de Vecebe(= Vâcib oldu)" ma'nâsinadir [22].

18-.....Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Ebû Hureyre(R)'nin, Peygamber(S)'den söyledigi su rivayetinden daha küçük günâha benzer hiçbirsey görmedim: "Sübhesiz Allah Âdem oglu üzerine zinadan nasibini takdir edip yazmistir. Sübhesiz Âdem oglu (ezelde) takdir edilen bu akibete çaresiz ulasacaktir. Imdi gözün zinasi (mahremi olmayan kadina sehvetle) bakmaktir. Dilin zinasi (zevkle) söylemektir. Nefs de (zina) temenni eder ve istihâ duyar. (Bu arzu ve istihâ da nefsin zinâsidir). Cinsiyet organi ise, bu organlarin hepsinin arzularini ya gerçeklestirir (fiile çikarir) yâhud (birakarak) bu organlarin herbirini yalanlar" [23].

9- "Sana 'Sübhesiz Rabb'in insanlari çepçevre kusatmistir' demistik, hatirla!(Geceleyin) sana gösterdigimiz o temasayi ve Kur 'ân 'da la 'net edilen agaci biz ancak insanlara bir fitne (ve imtihan) yaptik... (el-lsrl: 60) Babi [24]

19-.....Ibn Abbâs (R) bu "Sana gösterdigimiz o temasayi ve Kur'ân'da la'net edilen agaci biz ancak insanlara bir fitne (ve imtihan) yaptik"kavlindeki ru'yâ, Rasûlullah(S)'in Beytu'l-Makdis'e dogru geceleyin yürütüldügü gece kendisine uyanik hâlde gösterilip, O'nun da göz görüsü ile görmesidir, demistir.

Yine îbn Abbâs: ' 'Kur 'ân 'da la 'net edilen agaç" da zakkum agacidir, demistir [25].

10- Bâb: Âdem Ile Mûsâ Peygamberlerin Azîz Ve Celîl Olan Allah Huzurunda Birbirlerine Karsi Hüccet Getirip Çekismeleri

20-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs edip söyle dedi: Biz bu hadîsi Tâvûs ibn Keysân'dan belledik. O: Ben,Ebû Hureyre(R)'den isittim, dedi ki: Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Âdem ile Mûsâ birbirlerine karsi hüccet getirip çekistiler. Mûsâ, Âdem'e:
— Yâ Âdem! Sen bizim babamizdin. Sen bizi cennetten çikardigin için, bizleri mahrumiyet ve zarara düsürdün! dedi,
Âdem de ona:
— Yâ Mûsâ! Sen, Allah'in kelâmi ile seçip mümtaz kildigi ve lehine eliyle yazip çizdigi Musa'sin. Öyle iken sen, Allah'in beni yaratmasindan kirk sene evvel üzerime takdir buyurdugu bir isten dolayi beni kiniyor musun? dedi".
Bunu ta'kîben Peygamber: "BöyleceÂdem, Musa'ya delil ve burhan ile gâlib oldu. Âdem Musa'ya delîl ve burhanla gâlib oldu" cümlesini üç kerre söyledi.
Sufyân dedi ki: Bize Ebu'z-Zinâd, el-A'rec'den; o da Ebû Hu-reyre'den; o da Peygamber'den bunun benzeri hadîsi tahdîs etti [26].

11- Bâb:

"Allah'in verdigine mâni' olabilecek hiç yok (vermedigini verebilecek de hiç yok)."

21-..... Bize Abde ibnu Ebî Lubâbe tahdîs etti ki, el-Mugîre ibn Su'be'nin himayesinde bulunan ve

kâtibi olan Verrâd söyle demistir: Muâviye ibn Ebî Sufyân, el-Mugîre'ye: "Peygamber(S)'in namazdan sonra ne okudugunu, isittigin üzere bana yaz" diye mektûb gönderdi. Bunun üzerine el-Mugîre bana sunu söyleyip yazdirdi: Ben Peygamber'den isittim, namazdan sonra su duayi söylerdi: "Lâ ilahe itte'llâhu vahdehu lâ serike lehû> Allâhumme lâ mania limâ a'teyte velâ mu'tiye limâ mena'te velâ yenfau zel-ceddi minke'l-ceddu (= Yegâne Allah'tan baska hiçbir ilâh, hiçbir hakk ma'bûd yoktur. O'nun hiçbir ortagi yoktur. Allah'im, Sen'in verdigine mâni' olabilecek hiç yok, vermedigim verebilecek de hiç yok. Baht ve zenginlik sahibinin baht ve zenginligi, Sen'in lütuf ve ihsaninin yerine geçip de kendisine fâide vermez)/"
Ibn Cureyc de söyle dedi: Bana Abde ibn Ebî Lubâbe haber verdi ki, ona da Verrâd, bu hadîsi haber vermistir. Sonra bir müddet geçince, ben Sam'a Muâviye'nin yanina (bir vazîfe ile) gittim. Orada Muâviye'nin bu duayi okumalarini insanlara emrederken isittim, demistir [27].

12- Zorluga, Mesakkate Ve Kazanin Kötüsüne Erismekten Allah'a Siginan Kimse Ve Yüce Allah'in: "Kut eûzu bi-RabbVl-felâk min serri mâ halak... (= De ki: Siginirim Rabb'ine o felâkin, serrinden yarattiklarinin...)" (ei-Feiâk: 1-5) Kavli Babi

22-..... Bize Sufyân ibn Uyeyne, Sumeyy'den; o da Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "(Def-îne ve çekmeye güç yetmeyen) belâ siddetinden, (insani helake sürükleyen) zorluk ve mesakkate erismekten, kazanin kötüsünden, düsmanin sevinciyle meydana gelecek hüzün ve kederden Allah'a sigininiz!" buyurmustur [28].

16- Bab:

'Allah, kisi ile kalbi arasina girer..." (ei-Enfâi: 24) [29].

23-.....Abdullah ibn Umer (R): Peygamber (S) çok kerre "Hayir, kalbleri altüst eden Allah'a yemin ederim ki" seklinde yemîn ederdi, demistir [30].

24-.....Ibn Umer (R) söyle demistir: Peygamber (S) îbn Sayyâd'a:
— "Gönlümde senin için birsey sakladim, onu bil!" buyurdu, ibn Sayyâd:
— Gönlündeki "DmV'dur, diye cevâb verdi. Bunun üzerine Peygamber:
— "Haydi sus, yikil git, kadrini (haddini) geçme!" buyurdu. Umer:
— Yâ Rasûlallah, bana izin ver de sunun boynunu vurayim! dedi. Peygamber, Umer'e:
— "Onu birak! Eger bu Deccâl ise sen ona (vurmaga) takat yetiremezsin. Deccâl degil ise, onu öldürmekte senin için hiçbir hayir yoktur" buyurdu [31].

14- Bâb:

"De ki; Allah'in bizim için yazdigindan baskasi asla bize erismez* O bizim Mevlâ'mizdir. O'nun

için müzminler yalniz Allah'a güvenip dayanmalidir"
(et-Tevbe: 51).
"Bizim için yazdigi", "Bizim için hayirdan, serrden takdir ve hükmettigi sey vardir" demektir.
"Ne siz, ne de tapmakta olduklariniz, onun aleyhinde (hiçbir ferdi) fitneye sürükleyecek degilsiniz. Meger ki, kendisi cehenneme girecek kimse olsun" (es-sâffât: i6i-i63).
Mucâhid bu âyetin tefsirinde:
'Fâtinîn","Sizler Allah'in cehenneme girecegini yazmis oldugu kimselerden baska hiçbir ferdi dalâlete düsürücüler degilsiniz" demektir, demistir.
"Rabb'inin o çok yüce adini tesbîh et ki, O (herseyi) yaratip düzene koyandir. Takdir eden, ona göre de yol gösterendir..." (ei-Aiâ: i-3). Yine Mucâhid, bu âyetin tefsirinde: "Kaddera fehedâ", "Sekaaveti ve saadeti takdir eden ve bütün hayvanlari da otlama yerlerine hidâyet edip götüren" demektir, demistir [32].

25-.....Âise (R), Yahya ibn Ya'mer'e haber verip söyle demistir:
(Ben) Âise, Rasûlullah(S)'a tâûn hakkinda sordu da, Rasûlullah söyle buyurdu: "Tâûn bir azâbdir ki, Allah onu dileyecegi kimseler üzerine gönderir. Yine Allah onu mü'minler için bir rahmet sebebi kilar: Herbir kul, içinde bulunmakta oldugu bir beldede ikaamet ederken, orada tâûn çikar ve kendisi sabrederek, sevâb umarak, bu tâûn hastaliginin yalniz Allah 'in takdîr edip yazdigi kimselere isabet edecegini bilerek, o beldeden çikmayarak orada eglenir kalirsa, muhakkak ona bir sehîd ecri gibi sevâb olur" [33].

15- Bâb:

"...Hamd olsun Allah'a ki, bizi hidâyetiyle buna kavusturdu. Eger Allah bize hidâyet etmeseydi, kendiligimizden bunun yolunu bulmus olmazdik. And olsun ki, Rabb'imizin rasûlleri gerçegi getirmislerdir, derler..." (ei-A'râf: 43);
"...Hakîkaten Allah bana hidâyet verseydi herhalde sakinanlardan olurdum... diyecegi gündür" (ez-zumen 57) [34].

26-.....el-Berâ ibn Âzib (R) söyle demistir: Ben Hendek kazma günü Peygamber(S)'i gördüm ki, O bizimle beraber toprak tasiyor ve su beyitleri söylüyordu:
"Vallahi levîâ'llâhu ma'htedeynâ Velâ sumnâ veîâ saîleynâ Fe enzilen sekîneten aleynâ Ve sebbiti'l-akdâme in îâkaynâ Ve'l-müsrikûne kad bagav aleyna Izâ erâdû fitneten ebeynâ"
(= Vallahi eger Allah hidâyet etmeseydi, biz kendiligimizden dogru yolu bulamazdik. Oruç da tutmaz, namaz da kilmazdik. Düsmanlarla karsilasirsak Sen bizim üzerimize sekînet indir ve ayaklarimizi sabit tut. Müsrikler bize saldirmislar da bizim çekinmekte oldugumuz fitne ve fesadi îkaa etmek istedikleri zaman, biz dayatmis, kaç-mamisizdir.) [35]

---

[1] Ebû Zerr'in el-Müstemlî'den gelen nüshasinda "Kader Hakkinda Bâb" ziyâdesi vardir.

Kader, kaza ve hüküm ma'nâsinadir ki, Yüce Allah'in hazir eyledigi zuhuratta hüküm ve kazasidir. Bunun istilâhî ta'rîfi: Ezelden ebede dek carî olan hâller ve se'nlerin vukû'u sureti üzere mevcudatin a'yânmda Allah'in âdeti üzere vukû'a gelen küllî ilâhî hükümdür. Sârih der ki: Kader, aslinda masdardir. Bâzilari Kader ile Kaza arasini farkeylediler. Yânî Kader, Yüce Allah'in isleri vâki' kilmadan evvel takdir etmesi, Kaza ise o takdiri infaz ile yokluktan fiil hududuna çikarmaktan ibarettir ve bu sahihtir. Nitekim Peygamber (S) yikilmaya yüz tutmus olan bir magaraya ugradi da orayi geçinceye kadar yürüyüsünü sür'atlendirdi. Bunun üzerine kendisine: Yâ Rasûlallah! Allah'in kazasindan mi kaçiyorsun? denildi. Peygamber: "Allah'in kazasindan, kaderine kaçiyorum" buyurdu. Ve Kader bir nesnenin meblâg ve endazesine denir ve tâb ve takat ma'nâsinadir. Kader, "7<7ta/?r"ma'nâsinamasdar olur... Takdir, Allah'in ezelden ebede kadar halk ve îcâd eyleyecegi mevcudat ve kâinati vâki' kilmadan evvel Levhu Mahfûz'da olacagi üzere resmeylemek ma'nâsinadir. Nitekim Kaza, o resmedilmis olan isleri vakitleri geldiginde infaz ve îkaa eylemekten ibarettir... (Kaamûs Ter.)

Ibn Esîr en-Nihâye'dc, Kader'in Takdir; Kazâ'nm da Halk ma'nâsma oldugunu; Kaza ve Kader'in birbirinden ayrilmaz iki emir olduklarini, Kader'in esâs, Kazâ'nm da bina mesabesinde bulunduklarini bildirdikten sonra, bunlarin aralarim her kim ayirmak isterse Kaza ve Kader binasini yikmis olur, diyor, iste bu, "Ibn Esîî'e göre Kaza ve Kader bir ma'nâyadir" sözünün esâsidir.

Râgib el-Isfahani'ye göre, Kader, Takdir; Kaza tafsil etmek ve kesin surette hükmeylemektir. Bu surette Kaza, Kader'den daha husûsîdir. Hulâsa: Allah esyayi yaratmazdan önce esyanin mikdârlarini, hâllerini, îcâd zamanlarini, tak dîr edip bilir. Sonra geçen bu Ilmi îcâbi da onlari îcâd eder, îmân, küfür, hayir, serr, menfâat, mazarrat gibi bütün se'nler Allah'in ezelî ilmiyle, Iradesiyle, kudretiyle vücûd bulmustur. O'nun mülkünde O'nun hüküm ve takdirinden baska" hiçbir kuvvetin hüküm ve nüfuzu yoktur. Allah bu ezelî ilmi îcâbi dünyâda esyaya vücûd verir.

Kaderle ilgili bâzi âyet mealleri:

"Hiçbirsey hâriç olmamak üzere (hepsinin) hazîneleri bizim yammizdadir. Biz onlari bilinen bir mikdâr disinda indirmeyiz" (el-Hicr: 21).

"Allah diledigini mahveder, isbât eder. Ana Kitâb O'nun nezdindedir" (er- Ra'd: 39).

"Yerde ve nefislerinizde herhangibir musibet vukû'a gelmemistir ki, bu, bizim onu yaratmamizdan evvel mutlakaa bir kitâbdadtr. Sübhesiz ki, bu, Allah'a göre kolaydir" (el-Hadîd: 22).

Kur'ân-i Kerîm'de Kader ile ilgili çok âyetler vardir.

et-Tegâbun: 1-4 âyetlerine âid güzel bir tefsir: Hakk Dîni, VI, 5020-5022'-den okunmaya deger: Müslim Ter, VIII, 115, 2. hasiyede.

[2]

Hadîsin basliga uygunlugu meydandadir. Parantez içindeki kayitlar, Müslim'in Kader Kitâbi'ndakI rivayette hadîs metnindedir.

Abdulkerîm ibn Sem'ânî söyle demistir: "Kaza ve kader konusunda en dogru bilgi kaynagi Kitâb ile Sünnet'tir. En dogru hareket de bunlardan ilham alinarak durmaktir. Bu ilham ile yetinmeyerek ileri gitmek, o hudûdsuz sahada hayrete ve dalâlete düsmektir. Yoksa kalbe emniyet ve i'timâd verir bir hareket degildir. Çünkü kaza ve kader bilgisi, Allah'in kendisine tahsîs ettigi bir sirdir ki, onun önüne çektigi bir perde ile Allah onu beserin akil ve idrâkine kapamistir. Onu Allah bildirmedikçe ne peygamberleri, ne de en yakin melekleri bilmislerdir. Rivayete göre bu Kader sirri, bunlara ancak cennete girdikleri zaman açilacaktir, ondan önce degil". Jbn Sem'ânî'nin bu tezi, bütün hadîsçilerin mezhebidir (Tecrîd Ter., XII, 246).

[3]

Kur'ân-i Kerîm'de insanin yaratilis ve tekâmül safhalari dokuz kademe hâlinde zikredilmistir:

— "And olsun biz insani çamurdan bir hulâsada yarattik.
— Sonra onu sarp ve metin bir karargâhta bir nutfe yaptik.
— Sonra o nutfeyi bir yapiskan kan pihtisi hâline getirdik.
— Derken o kan pihtisini bir çignem et yaptik.
— O bir çignem eti de kemiklere kalbettik.
— Arkasindan o kemiklere bir et giydirdik.
— Bilâhare onu baska yaratisla insâ ettik. Suret yapanlarin en güzeli olan Allah'in sâni ne yücedir!
— Sonra siz bunun arkasindan hiç süphesiz ki öleceksiniz.
— Sonra siz kiyamet gününde muhakkak diriltilip kaldirilacaksiniz" (el-Mü'minûn: 12-16).

Bu hayât safhalari âhirettekileri de içine alarak baska bir uslûbla (d-Hacc: 5-7) âyetlerinde de sayilmaktadir.

Insani bir safhada yaratmaya kaadir olan Allah'in onu tabiî seklini alincaya kadar birtakim tavirlara, kaanûnî tahavvüllere tâbi* tutmasinda hiç sübhesiz husûsî ve umûmî birtakim yararlar ve hikmetler vardir. Bu hikmetleri ilgili ilim dallarindaki mütehassislar bulmakta ve yazdiklari eserlerde uzun uzadiya anlatmaktadirlar. Bu hususlarda tafsilât için tip, biyoloji, fizyoloji ve benzeri dallarda yazilan eserlere dönmelidir.

[4]

Âyetin tamâmi: "Simdi bana haber ver: Hevâsim tanrisi edinmis, kendini bir ilim üzerine Allah sasirtmis, kulagini, kalbim mühürlemis, gözüne de bir perde germis bir adama Allah 'tan baska kim hidâyet edebilir? Hâlâ iyi düsünmeyecek misiniz?"

[5]

Ebû Hureyre: Yâ Rasûlallah! Ben genç bir erkegim. Kötü bir iste bulunmaktan korkuyorum. Kadinlarla evlenecek dünyalik da bulamiyorum, dedim. (Erkeklik yumurtalarimi çikartayim mi? demek istedim.)- Ebû Hureyre'nin bu suâllerine Rasûlullah, basliktaki cevâbi vermistir. Bu hadîs Nikâh Kitâbi'nin evvelinde geçmisti.

[6]

îbn Abbâs'in bu tefsîrini Alî ibn Ebî Talha yolundan Ibn Ebî Hatim rivayet etmistir. el-Kirmânî: Âyetin ma'nâsi: Onlar saadet için insanlarin önüne geçtiler, demektir; onlar saadetin önüne geçtiler demek degildir, demistir.

[7]

Bir âyet meali: "De ki: Herbiri kendi aslî tabîaüne göre hareket eder. O hâlde kimin daha dogru yolda bulundugunu Rabb 'in daha iyi bilicidir" (el-îsrâ: 84).

Yânî hepsi, îmân edenler de, îmân etmeyenler de kendi sâkilesi üzere amel eder. "Sâkile" kelimesi tabîat, âdet, dîn, hulk, niyet, seciyye, cibilliyet ve mu-sâkil yol gibi çesitli ve fakat birbirine yakin ma'nâlarla tefsir edilmistir. En cemiyetlisi, sonuncusudur. Yânî herkes kendi hâl ve mîzâcina uygun olan yolda hareket çder, diger deyisle husûsî hissiyatina göre is yapar, demektir.

[8]

Bulûg çagindan evvel ölen müsrik çocuklarinin âhiretteki durumlari sorulmustu. Buhârî'nIn Cenazeler Kitabi, 93. bâbdaki 140 rakamli uzun Semure ibn Cun-deb hadîsinin bir fikrasi söyledir: "Agacin dibindeki ihtiyar, Ibrahim'dir, îbrâhîm 'in etrafindaki çocuklar da insanlarin evlâdidir. O ates yakan da cehennemin bekçisi olan Mâlik'tir..." (bak: 3. cild, s. 1305-1308). Buradan da müsrik çocuklarinin cennetlik oldugu, açikça anlasilmaktadir. Ibrâhîm'in etrafindaki çocuklardan "Insanlarin çocuklari" diye ta'bîr edilmesi, müslim ve kâfir çocuklarina sumûlü ifâde eder...

[9]

Bu hadîsin bâzi rivayetlerinin sonunda su ziyâde vardir: Bundan sonra Ebû Hu-reyre: Isterseniz su âyeti okuyunuz, dedi: "O hâlde sen, yüzünü bir muvahhid olarak dîne, Allah Un o fitratina çevir ki, O, insanlari bunun üzerine yaratmistir. Allah'in yaratisina (hiçbirsey) bedel olamaz. Bu dimdik ayakta duran bir dîndir. Fakat insanlarin çogu bilmezler" (er-Rûm: 30).

Bu hadîsin ögrettigi büyük bir hakîkat de insanlarda dîn duygusunun ve hakikat askinin fitrî olusudur. Bu hakikati hem bu hadîsteki Peyganiber'in sözleri, hem de sonunda zikredilen Fitratu'llah âyeti ifâde etmektedir...

Ibn Battal söyle dedi: "Allah müsrik çocuklarinin ileride ne isleyeceklerini pek iyi bilir" kavli, üç türlü te'vîl edilebilir:

a. Peygamber tarafindan bu müsrik çocuklarinin cennetlik olduklari bildirilmezden evvel, böyle tevakkuf edilmis olmasi.

b. Bu müsrik çocuklarinin büyüyüp iradî hareket çagina geldiklerinde nasil yasayacaklarini, hangi dîn üzere öleceklerini Allah bilir demek olmasi.

c. Peygamber'in bu sözünün mücmel olmasi. Ve "Ben sizin Rabb'iniz degil miyim?" (el-A'râf: 172) âyeti ile tefsîr edilmis bulunmasidir. Bu âyetle isaret buyurulan, umûmî bir ikrardir ki, burada mü'minlerin evlâdi gibi müsriklerin evlâdi da dâhil bulunur.

[10] Allah'in emri fiile çikarilagelmis bir kaderdir. Allah'in emri biçilmis bir kader bulunuyor. Ezelde bilinip takdîr edilmis kat'î bir hüküm bulunuyor. Yâhud ezelde makdûr olmakla beraber mükellefin kudretini de selbetmez, me'mûr için de mak-dûrdur. Binânenaleyh herkesin mukadderi olan kaderi basina gelir. Bununla beraber mes'ûliyetine mâni' olmaz [Hakk Dîni, V, 3905).

[11] Ebû Amr ibn Abdilberr söyle dedi: Bu hadîs ilim ehli indinde kader hadîslerinin en güzellerindendir. Çünkü herkese ancak Allah'in yazmis oldugu seyin hâsil olacagina delâlet etmektedir.

Bu hadîsin bir rivayeti Nikâh'ta da geçmisti.

[12] Bunun daha uzun bir rivayeti Cenazeler Kitâbi'nda geçti. Peygamber kizinin israrla gelmesini istedigi için, kizinin evine gitti. Çocuk kucagina verildi. Çocuk can çekisiyordu. Peygamber gözlerinden yas akitarak sessizce aglamisti.

[13] Bunun bâzi rivayetleri Buyu', Magâzî, Nikâh, Itk'ta da geçmisti.

Bunun uzunca bir rivayeti Cenâzeler'de, "Kisinin kabir yaninda mev'izasi bâbi"nda geçmisti. Bu, Alî'den rivayet edilen meshur kader hadîslerinden biridir.

[14] Basliga uygunlugu, bu adamin dünyâdaki son amelini kötü bir isle, intihar ile bitirmis olmasi yönündendir. Bunun bir rivayeti Cihâd'da, "Allah bu dîni fâcir kisi ile de te'yîd eder bâbi"nda da geçmis ve orada bâzi açiklamalar verilmisti.

[15] Bunun da bir rivcâyeti Cihâd'da, "Fulân kimse sehîddir demez bâbi"nda geçmisti.

[16] Nezir, yânî adamak, mübâh olan birseyi Allah rizâsi için kendi nefsine vâcib kilmaktir. Bunun nehyedümemesi gerektigi hâlde Peygamber'in bundan neh-yetmesi, mübâh olan birseyin taahhüd edilip de sonra onun yerine getirilmemesi sebebine dayanmistir. Hattâbî: Nezr'in nehyi, ilmin garîb bir faslidir. Birseyi islemek evvelâ nehyolunsun, islenince de îfâsi vâcib olsun; bu hayrete deger bir-seydir, demistir. Sonra bu hayret söyle açiklaniyor: Rasûlullah tarafindan neh-yolunan nezir, kaderden müstagni ve bizzat maksadi saglamaya kâfidir i'tikaad edilen nezirdir. Hattâ halkin birtakim câhil tabakalari vardir ki, nezrin mukadderati degistirecegini sanmak gafletinde bulunurlar. Iste nehyolunan nezir, nezrin bu nev'idir. Yoksa hayir, serr; menfâat, mazarrat Allah'in kudreti eseri oldugunu ve nezir yalniz kaderin vücûd bulmasina bir vesileden ibaret bulundugunu i'tikaad ederek yapilan nezir, mesrû'dur.

[17] Yânî kul için Allah'a ma'siyetten tahavvül, ancak Allah'in korumasiyle olur, kulun Allah'a tâat üzerine muhtâc oldugu kuvvet de ancak Allah'in muvaffak kilmasiyle olur. Bu kelâm, en-Nevevî'nin de dedigi gibi, bir teslim olma istegi ve tefvîz kelimesidir ki, kulun kendi nefsi için hiçbirseye mâlik olmadigi, bir zarar def etmeye ve bir hayir celbetmeye hiçbir kuvveti bulunmadigi, kuvvetin de ancak Allah'in kuvveti ve iradesiyle bulunabilecegi hakîkatine isaret eder. Bunun birer rivayeti "Hayber gazvesi" ile Dualar Kitabi'nda da geçmisti.

[18] Bâzi nüshalarda "Suden" lafzi, dâl'in seddesiyle "Sedden" seklinde zabtedil-mistIr. Bu zabta göre su âyetlere isaret edilmistir:

"Haydin, siz bana (bedenî) kuvvetle yardim edin de, sizinle onlar arasina saglam bir sedd yapayim" (el-Kehf: 95);

"Biz hem önlerinden bir sed, hem arkalarindan bir sed çektik. Böylece onlari sanverdik, artik görmezler" (Yâsîn: 9).

[19] Mucâhid'in bu tefsirlerini Abd ibn Humeyd senedli olarak rivayet etmistir

[20] Buhârî bunun bir rivayetini Ahkâm'da getirdi.

[21] Bu âyet, öldükten sonra diriltme isinin takriri ve sânini büyültmek hususunda gelmistir... Çünkü kâfirler bunu inkâr ediyorlardi. Onlari tehdîd ve bu inançlarindan men' için böyle te'kîdli buyuruldu. Bunu ta'kîb eden âyetler de kâfirlerin îmân etmeyeceklerini, bunun onlardan vukû'unun beklenilmeyecegim haber vermektedirler.

Bunlarin Kader bâblanna girmesi zahirdir. Çünkü bunlar, kuldan vukû'a gelecek seylerle ilgili ilmin önden geçmis olmasini gerektirir.

[22] Bunu Abd ibn Humeyd, Atâ'dan; o da Ikrime'den yoluyla Ibn Abbâs'tan rivayet etmistir

[23] Hadîsin basliga uygunlugu, zina ve zina da'vetçilerinin, kul üzerine takdir edilip yazilmis oldugu, bunlarin kaderin sâbikhgindan hâriç olmadigi yönünden-dir (Kastallânî).

[24] Cumhurun beyâni veçhile bu irâe ve ru'yâ, sûrenin basinda geçen Isrâ Âyeti'n-deki "Âyetlerimizden bâzisini gösterelim diye" ru'yetine isaret olmasidir. Zîrâ orada tafsil edildigi veçhile bu hârika üzerine müsrikler, îmân etmek söyle dursun, îmân edenlerden bâzilarinin bile irtidâdi gibi büyük bir fitne olmustu... Ru'yâ, esasen "Busrâ" vezninde masdardir. Örfte uyku hâlinde görülenlere isim olmus ise de, esâs i'tibâriyle ma'nâsi "Ru'yef'ih, "Görmek" demektir...

"Kur'ân'da la'net edilmis olan agaci da" yine onlar için bir fitne kildik. Bu mel'ûn agaçtan murâd, Buhârî ve sâirede rivayet olundugu üzere zakkum agacidir. Ki es-Sâffât: 62-67ide; ed-Duhân'da ve el-Vâkia'da zikredilmistir... (HakkDîni, IV, 3185-3187)

[25] Ibnu't-Tîn söyle demistir; Bu hadîsin Kader Kitâbi'na girme sebebi Yüce Allah'in müsriklerin, sâdik olan Peygamber'inin gördüklerini yalanlamalarim takdir etmis olduguna isaret etmesidir. Bu, onlarin tugyanlarinda bir artirma olmustur (Aynî).

[26] Bu kirk sene, Yüce Allah'in "Ben yeryüzünde bir halîfe yaratacagim... " (el-Bakara: 30) Ile Âdem'e rûh üfürmesi arasi yâhud rûh üfürülünceye kadar çamur hâlinde kalmasi arasidir, denildi. Müslim'de "Çamur hâlinde sûretlendirilmesi ile rûh üfürülmesi kirk senedir" vardir. Yâhud murâd bunu meleklere açiklamasi arasindaki müddettir. Yânî Âdem'in o hareketi kendinden degildi. Allah Taâlâ tarafindan, yerine getirmesi kaçinilmaz olan bir kaderdi. Peygamber'In son cümleleri, geçen hükmü takrir, te'kîd ve gönülleri bu i'tikaad üzre saglamlastirmak için bir tesbîttir. Yânî Allah Âdem'in isini, Âdem'in var olmasindan önce Ana Kitâb'da tesbît etmistir... (Kastallânî)

[27] Muâviye ibn Ebî Sufyân(R)'m: Rasûluüah(S)'tan isittim, her namazdan selâm verdikten sonra "Allâhumme lâ mania limâ a'teyte... minkel-ceddu" derdi, diye rivayeti oldugu gibi, diger bir rivayette minber üstünde: "Ey insanlar! Allah'in ileri götürdügünü geri birakacak yok; geri biraktigini da ileri götürecek yok. Vermedigini verecek yok; verdigine mâni' olacak da yok. Baht ve servet sahibinin baht ve serveti de O'nun lütuf ve ihsani yerine geçip fâide vermez... "dedikten sonra, ben bunu Rasûlullah'tan bu agaçlarin, yânî bu minberin üstünde iken isittim, diyerek hadîsi ref etmistir. Bu rivayetlerden anlasiliyorki, Muâviye bu zikri esasen biliyor, hattâ Peygamber'den isitmis bulunuyor. Böyle iken mektûb yazip istemesi, bildiklerini kuvvetlendirme ve te'kîd içindir.

"Minke'l-ceddu "daki "Mm"kelimesi, "Bedeliyye" diye isimlenir. Bu, su âyetteki "Afin " gibidir: "Sizler âhirete bedel dünyâ hayâtina mi razi oldunuz?" (et-Tevbe: 38). Hadîs, Namâz'da, Rikaak'ta, Duâlar'da... da geçmisti.

[28] Bunun bir rivayeti Dualar Kitabi, "Belâ mesakkatinden Allah'a siginmak bâ-bi"nda geçmis ve bâzi açiklamalar verilmisti.

[29] Âyetin tamâmi söyledir: "Ey îman edenler, sizi, size hayât verecek seylere da '-vet ettigi zaman Allah'a ve Rasûlü'ne icabet edin. Bilin ki, sübhesiz Allah, kisi ile kalbi arasina girer ve siz hakîkaten yalniz O'na dönüp toplanacaksiniz".
"Ona kalbinden, kalbine ondan daha yakin, daha hâkimdir. Ondakini gönlünden, gönlündekinI ondan daha iyi bilir ve daha yakindan zabt ve temellük eder. Kudreti o kadar nafizdir ki, yalniz kisi ile baskalari arasina degil, onunla kalbi arasma girer, "hisseden ben" ile "hissedilen ben"i birbirinden ayirir. Insani bir anda gönlündeki emellerinden mahrum ediverir. Azimlerini bozuverir, niyetlerini tahvil ediverir, kanâatlerini, zevklerini degistiriverir. Onunla kalbinin arasini öyle ayirir, öyle açar ki, birbirinin ziddi kesilir. Insanin kendini kendine hasim eder.KisI ile kalbinin arasina öyle girer ki, aklini elinden aliverir, nihayet canini alir, öldürüverir. Bunun için Allah sizinle kalbiniz arasina perde çektigi ve ölüme da'vet ettigi vakit icabet etmemege ve cebrine mukaavemet eylemege imkân bulamazsiniz ve bir lahza sonra basiniza ne gelecegini bilemezsiniz..." (Hakk Dîni, III, 2386-2387)

[30] Bu hadîsi Yeminler ve Nezirler ile Tevhîd'de de getirecektir.

[31] Bu hadîsin uzunca bir rivayeti Cenazeler Kitabi, "Çocuk müslümân olup da öldügünde üzerine cenaze namazi kilinir mi bâbi"nda geçmisti. Basliga uygunlugu "Eger bu Deccâl ise, sen ona tokat yetiremezsin" sözündedir. Çünkü ilâhî ilimde onun çikacagi ve yapacaklarini yapacagi takdîr edilmistir. Allah ilminde, yapacaklarini yapincaya kadar yasayacak diye sabit olup, geçmis olan kimsenin öldürülmesine seni muktedir kilmaz, eger seni buna muktedir kilmis olsaydi, bunda Allah'in ilminin degismesi lâzim gelirdi. Allah ise bundan münezzehtir. (Aynî ve Kastaîlânî).

[32] "Vellezî kaddera fefiedâ": ve O ki takdîr etti de hidâyet buyurdu, yarattigi herseye "Allah hersey için bir ölçü ta'ytn etti" (et-Talâk: 3) uyarinca, ilim ve iradesiyle bir kader ta'yîn eyledi. Cinslerinde, nevi'Ierinde, ferdlerinde, sifatlarinda, fiillerinde, ecellerinde birtakim hususiyetlerle bir hadd ve mikdâr tahsis etti... "Hedâ"nm zahiri "Allah herseyin hilkatini verdi, sonra hidâyet edip yolunu gösterdi" (Tâhâ: 50) gibi, herseyi gerek tabiî, gerek ihtiyarî surette hilkati gayesine yöneltmek ma'nâsiyle umûm esyayi sâmil olmaktir..
"Kaddera", bütün mahlûkaati zâtlarinda ve sifatlarinda herbirinin hususiyetlerine göre takdirini sâmildir... (Hakk Dîni, VII, 5743-5747).

[33] Yânî kendisi bu hastaliga tutulmasa bile bu sabir, ümîd ve i'tikaadiyle sehîd sevabina benzer sevâb alir. Hadîsten kasdedilen budur. Bunun bir rivayeti Tibb'-da geçmisti.

[34] el-A'râf'taki âyet, mü'minlerin cennete ulastiklari zaman söyleyecekleri hamd-dir. ez-Zumer âyeti ise, azâb günü azaba çekilen kimsenin söyleyecegi pismanlik sözleridir.
Bu her iki âyet ile babin hadîsi: Allah Taâlâ'nin hidâyeti ve dalâleti yaratmakta tek olduguna ve ancak O'nun kullarina kendilerinden irâde ettigi îmân ve küfür kazanmalarina kudret verdigine, bunlarin kullar tarafindan yaratilmis olmadigina açikça delâlet etmektedir (Aynî).

[35] Bunun bir rivayeti, az farkla Cihâd'da, "Hendek kazma bâbi"nda geçmisti. Umer ibnu'l-Hattâb(R)'in halîfeligi zamaninda hicretin 17. yilinin sonlarinda Sam'a gitmek üzere yola çikmasi, Suriye hududunda Sam'da tâûn oldugu haberi üzerine yaptigi istisareler ve Peygamber'den nakledilen hadîs geregince ileri gitmeyip oradan dönerken, ordu kumandani Ebû Ubeyde ibnu'I-Cerrâh: Allah'in kaderinden mi kaçiyorsun? deyince, Umer: Evet, Allah'in kaderinden yine Allah'in kaderine kaçiyoruz! deyip de bunu hârika bir misâlle demlendirmesi hadîsi de bu kader konusunda gönle huzur verici bir îzâhtir. Yerinden okunmaya deger: Buhârî, Tibb, "Tâûn hakkinda zikredilen seyler babi".